

Vergaderjaar 2022–2023

29 023

Voorzienings- en leveringszekerheid energie

Nr. 358

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR KLIMAAT EN ENERGIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 17 november 2022

De energietransitie zit in een forse stroomversnelling, de vraag naar duurzame energie is als gevolg van de oorlog in Oekraïne en de daarmee gepaard gaande hoge gasprijzen geëxplodeerd. Het elektriciteitsnet loopt daardoor versneld tegen grenzen aan, waardoor steeds meer knelpunten ontstaan. Dit urgente vraagstuk vraagt een urgente en gecoördineerde aanpak, langs diverse sporen, met de gezamenlijke inzet van netbeheerders, het Rijk, medeoverheden en marktpartijen om tot werkbare oplossingen en keuzes te komen. Daartoe heb ik onder mijn leiding de Nationale Taskforce ingesteld, die de opdracht heeft om te komen met oplossingen voor de korte, middellange en lange termijn. Een van de noodzakelijke sporen betreft beter en efficiënter gebruik van het bestaande elektriciteitsnet. Met dat doel starten TenneT, de regionale netbeheerders en verschillende brancheorganisaties een landelijke markconsultatie naar meer flexibiliteit om het net op korte termijn te kunnen ontlasten. Ook kondigen TenneT en de betrokken regionale netbeheerders vandaag in verschillende gebieden onderzoeken naar congestiemanagement aan. In deze brief geef ik een korte toelichting op de ontwikkelingen van vandaag.

Versnelling energietransitie

Sinds de inval in Oekraïne ondervinden huishoudens en bedrijven de gevolgen van de sterk gestegen gasprijzen en de volatiele energiemarkt. Gedreven door deze ontwikkelingen maken consumenten en ondernemingen versneld keuzes voor duurzame energie, met een stroomversnelling in de energietransitie als gevolg. Als Minister voor Klimaat en Energie juich ik deze beweging vanzelfsprekend toe, het maakt ons minder afhankelijk van Russische en fossiele brandstoffen en is cruciaal voor het behalen van de klimaatdoelen. Dit jaar zien we heel veel bedrijven die van fossiele brandstoffen overgaan op elektriciteit en een snelle groei van elektrolyzers (waterstof), batterijen en e-boilers. De afgelopen jaren hebben we ook een snelle toename van windparken en zonneparken gezien en deze groei zet in 2022 door. De ontwikkelingen

gaan sneller en vinden daarmee eerder plaats dan de afgelopen jaren ingeschat. Helaas loopt ons elektriciteitsnet op piekmomenten tegen grenzen aan door de snelgroeiende vraag naar transportcapaciteit.

Transportvraag groeit sneller dan netten verzwwaard kunnen worden

De netbeheerders investeren fors (ca. € 3,9 miljard per jaar) in het uitbreiden en verzwaren van de netten. Dit levert voor 2030 op veel knelpunten een verdubbeling tot verdrievoudiging van de capaciteit op. Dat is echter niet voldoende om in de groeiende vraag te voorzien. Door de sterk toegenomen vraag naar transport van elektriciteit, groeit de vraag naar transport veel sneller dan het elektriciteitsnet kan uitbreiden. Alleen al bij de landelijke netbeheerder TenneT ligt op dit moment in totaal voor meer dan 40 gigawatt aan potentiële nieuwe aanvragen voor een aansluiting op het net. Dat is vergelijkbaar met 50 keer het vermogen van de stad Amsterdam. De versnelde aanleg van infrastructuur kan deze exponentiële groei niet bijbenen. Vandaag is duidelijk geworden dat dit leidt tot nieuwe netcongestie in verschillende provincies en regio's. Het is noodzakelijk dat we naast verzwaring en uitbreiding van het net ook op een andere manier het elektriciteitsnet gaan gebruiken om onze klimaatdoelen te realiseren en onze economie zich te laten ontwikkelen. Dit vraagt veel meer flexibiliteit van bestaande en toekomstige aanbieders en afnemers van elektriciteit. Dat is overigens niet alleen nodig voor het oplossen van transportschaarste, maar volgt noodzakelijkerwijs ook uit het veranderende energiesysteem met een fluctuerend aanbod van hernieuwbare elektriciteit.

Landelijke marktconsultatie naar meer flexibel potentieel

TenneT start op korte termijn een landelijke marktconsultatie, in samenwerking met de regionale netbeheerders en brancheverenigingen zoals VNO-NCW en MKB Nederland. Ik ondersteun dit initiatief van harte. Via de consultatie onderzoekt TenneT waar klanten tegen een vergoeding het elektriciteitsnet willen ontlasten op momenten dat het net overbelast is. In Noord-Brabant en Limburg is op deze wijze extra ruimte gevonden. Uit analyses blijkt dat er meer flexibiliteit in de markt is dan nu wordt aangeboden door grootverbruikers met beschikbare flexibiliteit, waaronder industrie, energieproducenten en zon- en windparken. Slechts een klein deel van het flexibel potentieel wordt aangeboden aan TenneT. Zonder flexibel potentieel zullen de wachtlijsten blijven oplopen totdat de uitbreiding van de netten gereed is. Dan moeten ondernemers en instellingen jarenlang wachten op een nieuwe of grotere aansluiting op het elektriciteitsnet en dus jarenlang wachten met de verduurzaming en economische ontwikkeling. Ik moedig alle partijen aan dit flexibele potentieel maximaal beschikbaar te stellen. TenneT en de netbeheerders betalen (uit de nettarieven) partijen om minder gebruik te maken van het net op piekmomenten. Daarnaast kunnen netbeheerders in de toekomst ook een flexibel contract aanbieden tegen een gereduceerd tarief, waarmee piekmomenten worden gemeden. Dit heeft dus niet alleen voordelen voor het net en voor partijen die willen uitbreiden, maar ook voor de partijen die flexibel potentieel aanbieden.

Landelijk Actieprogramma Netcongestie en flexibiliteit

Flexibel potentieel bij bedrijven is in aanvulling op versnelde verzwaring van het net één van de speerpunten van het Landelijk Actieprogramma Netcongestie, dat ik uw Kamer volgende maand verwacht te kunnen aanbieden. Dit actieprogramma is opgezet naar aanleiding van de netcongestie in juni jl. en kijkt breed naar landelijke en regionale oplos-

singen voor netcongestie. In dit actieprogramma zal ik ingaan op de snelle groei van de aanvragen voor grootschalige batterijen en elektrolyse, wat er nodig is om hier mee om te gaan om de congestie niet te verergeren en de afspraken die nodig zijn om voor alle partijen ruimte op het net te houden en creëren.

Regionale netcongestie-onderzoeken

In een aantal regio's raken de grenzen van de transportcapaciteit van het hoogspanningsnet in zicht. TenneT heeft hierover een formele melding gedaan bij de toezichthouder op de energiemarkt, de Autoriteit Consument en Markt (ACM). TenneT kondigt vandaag congestie aan bij ACM en start een congestieonderzoek. De beoogde uitkomst is dat TenneT congestiemanagement kan toepassen door netgebruikers tegen betaling het net te laten ontlasten. In desbetreffende gebieden blijft het gedurende dit proces mogelijk om nieuwe aanvragen in te dienen voor transportcapaciteit. Daar waar geen transportcapaciteit beschikbaar is worden de nieuwe aanvragen op een wachtlijst gezet. TenneT onderzoekt of congestiemanagement toegepast kan worden, of dat er vanuit de marktconsultatie meer vermogen beschikbaar komt. Zodra dat onderzoek en de consultatie is afgerond, zal bekend worden of er vermogen beschikbaar is en of klanten van de wachtlijst aangesloten kunnen worden. De boodschap is dat grootverbruikers zoals bedrijven en producenten in deze gebieden langer dan gebruikelijk moeten wachten op een nieuwe of grotere aansluiting, maar de mate waarin verschilt per locatie.

Regierol provincies bij regionale netcongestie

Voor alle regio's met congestieproblemen geldt dat er weliswaar geen tijdelijke stop is, maar wel een wachtlijst. Dit betekent dat economische of maatschappelijke activiteiten moeten wachten totdat er tijdelijke oplossingen zijn gerealiseerd of er andere voorzieningen zijn geregeld. Ik heb met de provincies afgesproken dat zij een regierol nemen in de aanpak van regionale netcongestie. Dat wil zeggen dat provincies het initiatief nemen om partijen bij elkaar te brengen en ieder vanuit zijn verantwoordelijkheid te laten bijdragen aan de benodigde oplossingen. Deze acties zijn urgent, omdat wachtlijsten in de regio's oplopen tot soms meer dan honderd bedrijven en instellingen. Naast de hier al genoemde oplossingen zal landelijk en regionaal «alles uit de kast» moeten om de regionale wachtlijsten te verkleinen en weg te werken.

Verder zijn provincies bezig met het opstellen van provinciale MIEK's; dit zijn regionale infrastructuurplannen, aansluitend bij het nationale MIEK. Deze zijn voorjaar 2023 gereed en geven inzicht in de planning en waar nodig prioritering van de regionale infrastructuur. De langere termijn-aanpak voor de landelijke en regionale infrastructuur moet hand in hand gaan met de aanpak voor het oplossen van de congestieproblemen op de korte termijn.

Regio's met knelpunten bij afname van elektriciteit

Knelpunten in het net ontstaan door snelle groei van afname van elektriciteit en het gebruik van elektriciteit door bedrijven en instellingen. Er doen zich in de volgende gebieden nieuwe knelpunten voor afname voor.

Flevopolder, Gelderland, Utrecht

In dit gebied is een snelle ontwikkeling van de vraag naar elektriciteit bij zowel TenneT als de regionale netbeheerders. Bedrijven stappen over van aardgas op elektriciteit en er is een verdere groei van het aantal bedrijven en woningen met warmtepompen en laadpalen. TenneT onderzoekt of met behulp van flexibiliteit de ruimte op het net kan worden vergroot.

Haven Rotterdam en omgeving

Voor een groot deel van de Rotterdamse haven (Europoort, Botlek en Pernis) en omliggende regio's geldt dat het hoogspanningsnet nagenoeg aan de maximale capaciteit zit. Er is een groot aantal aanvragen voor verzwaring van het net en voor het aansluiten van o.a. elektrolyzers, e-boilers, walstroom, e-logistiek en elektrificatie van overige industriële processen. De aanvragen bij elkaar zijn goed voor 650 MW en werden in de scenarioplanning pas voorzien richting 2030. De groei van 650 MW is vergelijkbaar met vier keer het vermogen van de stad Delft. TenneT en Stedin gaan onderzoeken of het elektriciteitsnet efficiënter benut kan worden met behulp van congestiemanagement (spitsmijden) voor afname van elektriciteit.

Drenthe

In de provincie Drenthe komen er meer bedrijven bij en plaatsen bedrijven e-boilers om hun energievoorziening te elektrificeren. Deze snelle groei leidt tot een knelpunt bij station Assen, de verbinding tussen het regionale hoogspanningsnet en de landelijke elektriciteitssnelweg. Dit station wordt momenteel uitgebreid en deze uitbreiding zal in 2025/2026 gereed zijn.

Regio's met knelpunten bij invoeding van elektriciteit

Er doen zich al jaren knelpunten bij invoeding in het net door snelle groei van windparken en zonneparken. Dit speelt in een groot aantal provincies. Voor drie provincies zijn er nieuwe knelpunten en voor vier provincies is er relatief goed nieuws te melden.

Snelle groei van aantal zonnepanelen in Groningen, Drenthe en Overijssel

In de provincies Groningen, Drenthe en Overijssel is de laatste jaren een explosieve groei te zien van het aantal partijen dat duurzame energie wil produceren. Met name het aantal zonneparken dat zich hier wil vestigen, is afgelopen jaren fors gegroeid. In grote delen van deze provincies zat het elektriciteitsnet ook al aan de grenzen van de maximale capaciteit. TenneT start een nieuw onderzoek op basis van de nieuwe netcode netcongestie. Op basis van de nieuwe code lijkt meer congestiemanagement mogelijk en daarmee is er mogelijk ook meer ruimte op het net in deze gebieden.

Gelderland, Friesland, Utrecht en Flevopolder

In deze regio's is voor invoeding (zon- en windparken) relatief goed nieuws te melden. In deze provincies was in 2021 de maximale capaciteit van het regionale hoogspanningsnet bereikt door de snelle opkomst van met name zonneparken. Hierdoor konden er tijdelijk geen nieuwe aanvragen in behandeling worden genomen en kwamen aanvragen op de wachtlijst. TenneT heeft onderzoek gedaan op basis van de nieuwe netcode netcongestie en op deze wijze meer flexibiliteit gevonden. Hiermee kan een deel van de wachtlijst aangesloten worden. TenneT gaat op zoek naar meer partijen die tegen betaling flexibel vermogen kunnen

bieden, om zo meer van de wachtlijst aan te sluiten. Uiteraard wordt ook in deze regio's het net uitgebreid.

Tot slot

De transportschaarste op het elektriciteitsnet en de groeiende maatschappelijke impact hiervan hebben mijn volledige aandacht. Ik zal alle mogelijkheden aangrijpen om waar mogelijk verlichting te bieden. We kunnen echter niet voorkomen dat transportschaarste zich voorlopig blijft voordoen. Ik doe daarom een dringend beroep op netbeheerders, medeoverheden en marktpartijen om het maximale te doen om de schaarste te verlichten. Tegelijkertijd zal ik in het kader van het Nationaal Plan Energiesysteem onderzoeken wat er vanuit een breder energiesysteem- en langetermijnperspectief mogelijk is om tot structurele oplossingen te komen. Ik kijk uit naar het Landelijk Actieprogramma Netcongestie en zal uw Kamer daar naar verwachting volgende maand over informeren.

De Minister voor Klimaat en Energie,
R.A.A. Jetten